

Hälsoskillnader mellan ungdomar som går gymnasiet och de som inte går gymnasiet

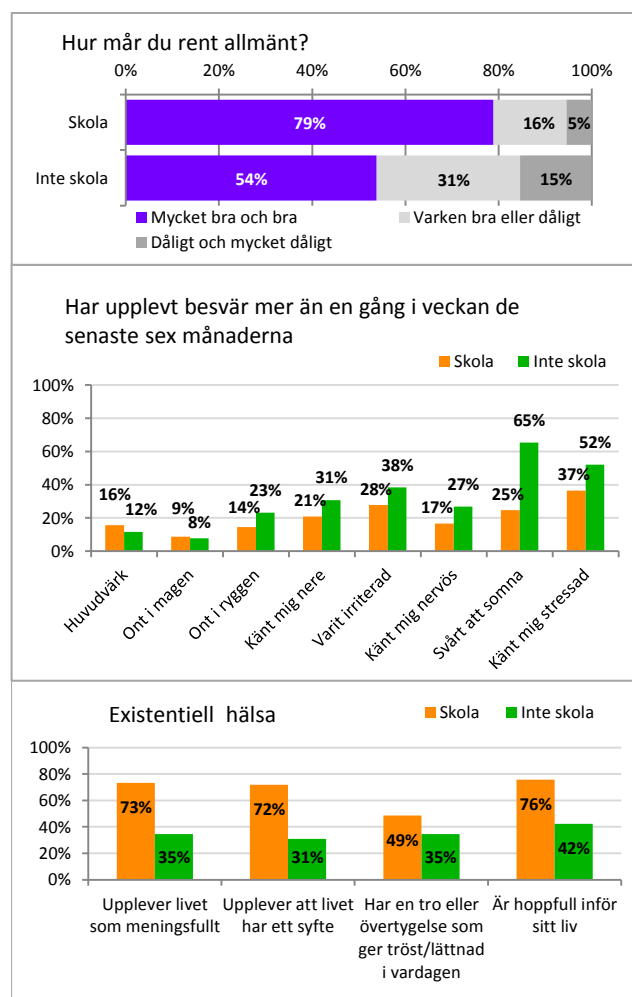
Ungdomar som inte går gymnasiet rapporterar sämre allmän hälsa och har i högre utsträckning psykosomatiska besvär, jämfört med de ungdomar som går gymnasiet. Stora skillnader ses även i existentiell hälsa, sömn, tobaksbruk, vän- och familjerelationer samt fysisk aktivitet.

Totalt har 26 ungdomar (10 killar och 16 tjejer) i åldern 16-22 år som inte går gymnasiet¹ svarat på Folkhälsoenkät Ung 2015. I denna rapport jämförs deras svar med de 2380 ungdomar i länet som går i år två på gymnasiet och svarat på Folkhälsoenkät Ung 2015². På grund av få svarande i gruppen som inte går gymnasiet har könsuppdelning inte kunnat göras.

Hälsa

Av ungdomar som går gymnasiet anger 79 % att de mår bra eller mycket bra på frågan om allmän hälsa. För ungdomar som inte går gymnasiet är motsvarande siffra 54 %. Andelen ungdomar som anger att de mår dåligt eller mycket dåligt är 10 procentenheter högre i gruppen som inte går gymnasiet jämfört med övriga ungdomar.

Den psykiska hälsan undersöks genom ett frågebatteri där ungdomarna skattar hur ofta de har psykosomatiska besvär (huvudvärk, ont i magen, ont i ryggen, känt mig nere, varit irriterad eller på dåligt humör, känt mig nervös, känt mig stressad, haft svårt att somna). Bland ungdomar som går gymnasiet uppger 40 % att de har minst två psykosomatiska besvär mer än en gång i veckan jämfört med 65 % av de som inte går gymnasiet. För alla psykosomatiska besvär (utom huvudvärk och ont i magen) anger de som inte går gymnasiet i högre grad besvär än de som går gymnasiet. Störst är skillnaderna gällande svårt att somna där 65 % av de som inte går gymnasiet har upplevt besvär mer än en gång i veckan de senaste sex månaderna, jämfört med 25 % av de som går gymnasiet. På den relaterade frågan om hur man tycker att man sover anger 31 % av ungdomarna som

¹ Ungdomar som har svarat på enkäten befinner sig inom ramen för kommunernas aktivitetsansvar, det vill säga ungdomar som har fullgjort sin skolplikt men inte har fyllt 20 år och inte genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller mot-svarande utbildning (Skolverket, 2016. Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar).

² För mer information om enkätundersökningen, se Länsrapport Folkhälsoenkät Ung 2015 (<http://plus.rjl.se/infopage.jsf?childId=21116&nodeId=43639>)

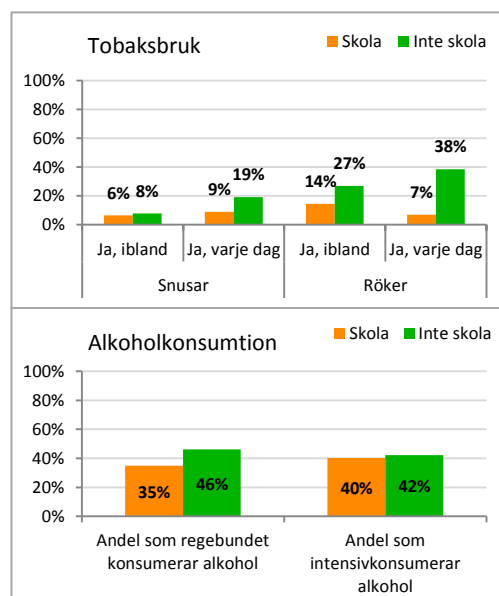
inte går gymnasiet att de sover ganska eller mycket dåligt, jämfört med 12 % av de som går gymnasiet. Stora skillnader finns även när det gäller upplevd stress där 52 % av de som inte går gymnasiet upplevt besvär mer än en gång i veckan de senaste sex månaderna, jämfört med 37 % av de som går gymnasiet.

Även när den existentiella hälsan studeras finns tydliga skillnader mellan grupperna. Ungdomar som inte går gymnasiet upplever i lägre grad att livet är meningsfullt och att livet har ett syfte, jämfört med de som går gymnasiet. Det samma gäller även för huruvida man känner sig hoppfull inför sitt liv och om man har en tro eller övertygelse som ger tröst/lättnad i vardagen.

Tobak, alkohol och narkotika

Av de ungdomar som går gymnasiet uppger 7 % att de röker varje dag och ytterligare 14 % att de röker ibland. Bland de ungdomar som inte går gymnasiet röker 38 % varje dag och ytterligare 27 % ibland. För snusning ses ett liknande mönster där 19 % av ungdomar som inte går gymnasiet anger att de snusar varje dag jämfört med 9 % av de som går gymnasiet. Inga skillnaderna ses bland de som snusar ibland, 6 % bland de som går gymnasiet och 8 % bland de som inte går gymnasiet.

För alkohol finns endast små skillnader mellan de som går gymnasiet och de som inte går. De som inte går gymnasiet är i något högre grad regelbundna alkoholkonsumenter³ (46 %) jämfört med de som går gymnasiet (35 %). För intensivkonsumtion⁴ av alkohol ses inte någon skillnad mellan grupperna.

På grund av att det totalt sett är mycket få ungdomar som uppger att de har använt narkotika är de svårt att dra några slutsatser kring skillnader i användande mellan de som går gymnasiet och de som inte går. Men det verkar finnas ett mönster där de som inte går gymnasiet i högre utsträckning uppger att de har använt narkotika, att de har använt läkemedel i berusningssyfte och att de har sniffat/boffat, jämfört med den grupp som går gymnasiet.

Fritid och relationer

Ungefär två av tre (67 %) ungdomar som går gymnasiet tränar eller är engagerade i idrottsaktiviteter en kväll i veckan eller mer. Bland de som inte går gymnasiet är motsvarande siffra 21 %. Däremot uppger en större andel, 48 % av de som inte går gymnasiet, att de går eller cyklar en timme eller mer per dag, 4-7 dagar per vecka, jämfört med 42 % av de som går gymnasiet.

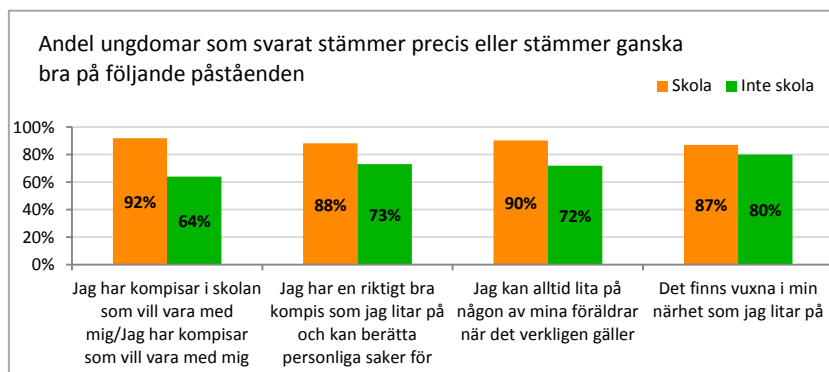
För aktiviteter som att vara på fritidsgården, att vara ute på stan och att vara hemma hela kvällen ses inga skillnader mellan de båda grupperna. Däremot är andelen som håller på med andra fritidsaktiviteter än idrott (t.ex. musik, teater, scouter, kyrka, politik) högre bland de som går gymnasiet (30 %) jämfört med de som inte går gymnasiet (12 %). Även när det gäller att vara hemma hos kompisar uppger de som går i skolan att de är det i högre utsträckning (81 %) än de som inte går i skolan (57 %). Även på påståendet *Jag har kompisar som vill vara med mig* uppger en högre andel av de som går i skolan att det stämmer precis eller ganska bra (92 %), jämfört med de som inte går i skolan (64 %). Detsamma gäller för påståendet *Jag har en riktigt bra kompis*

³ Regelbunden alkoholkonsument – dricker alkohol en gång i månaden eller oftare.

⁴ Intensivkonsumtion - att konsumera en större mängd alkohol vid ett och samma tillfälle någon gång per år eller oftare.

som jag litar på och kan berätta personliga saker för där 88 % av de som går gymnasiet uppger att det stämmer precis eller ganska bra, jämfört med 73 % av de som inte går gymnasiet.

Även tilliten till vuxna skiljer mellan de båda grupperna. 90 % av de som går gymnasiet anger att de kan lita på någon av sina föräldrar när det verkligen gäller, jämfört med 72 % av de som inte går gymnasiet. 87 % av de som går gymnasiet säger att det finns vuxna i deras närhet som de litar på, jämfört med 80 % av de som inte går gymnasiet.

Diskussion och sammanfattning

Ungdomar som går gymnasiet uppger generellt bättre hälsa och levnadsvanor jämfört med de som inte går gymnasiet. Att skolgång och utbildning är en skyddsfaktor för god hälsa är känt sedan tidigare⁵, men avsaknaden av gymnasieskolgång kan inte ses som den enda faktorn bakom de stora skillnader i hälsa som ses mellan grupperna. Dels kan orsakssambandet vara det omvända, dvs. att dålig hälsa leder till att man inte går i skolan, dels är det troligt att också andra bakomliggande faktorer påverkar ungdomarnas hälsa och levnadsvanor.

Vi har tidigare konstaterat att tobaks- och alkoholbruk är högre bland de som går gymnasiet än bland de som går i årskurs nio (Länsrapport Folkhälsoenkät Ung 2015). Att vi också ser en något högre användning av framförallt tobak bland de som inte går gymnasiet kan eventuellt till viss del förklaras av att de har en högre medelålder än den grupp de jämförs med (de som går år två på gymnasiet). Vi har även sett att de som har två eller fler psykosomatiska besvär mer än en gång i veckan även i högre utsträckning är regelbundna alkoholkonsumenter jämfört med de som inte rapporterar psykosomatiska besvär i samma utsträckning. I gruppen som inte går gymnasiet uppgav en högre andel psykosomatiska besvär vilket även kan vara en förklaring till att en högre andel är regelbundna alkoholkonsumenter, jämfört med de som går gymnasiet.

De ungdomar som inte går gymnasiet uppger i lägre utsträckning att de har vänner att vara med och nära vänner att prata med, jämfört med de som går gymnasiet. Detsamma gäller för tillit till vuxna. Vän- och familjerelationer har en stark koppling till hälsa där de med ett starkt socialt nätverk rapporterar bättre hälsa jämfört med de som saknar ett socialt nätverk. Det har tidigare framkommit att de som befinner sig utanför arbetsmarkanden upplever i högre grad en brist på socialt stöd, jämför med de som yrkesarbetar⁶. Ett liknande samband verkar föreligga bland de som inte går gymnasiet, jämfört med de som gör det.

Även för idrott och träning, samt övriga fritidsaktiviteter rapporterar ungdomar som inte går gymnasiet lägre aktivitetsnivå. Detta påverkar inte bara den fysiska hälsan, utan även troligen upplevelsen av ett ha goda vänrelationer och ett socialt nätverk.

⁵ Folkhälsomyndigheten, 2015. Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop? (<https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/22302/Utbildning-halsa-Faktablad.pdf>)

⁶ Folkhälsomyndigheten. Nationella folkhälsoenkäten – 2012. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/annesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/delaktighet-och-inflytande-i-samhallet/socialt-och-praktiskt-stod/>

Denna redogörelse av ungdomar som inte går gymnasiet har visat att målgruppen inom flera olika områden generellt har ett större behov av stöd, jämfört med de som går gymnasiet. Det är av stor vikt att lyssna in dessa ungdomars behov för att på bästa sätt kunna möta de befintliga behoven. Samtidigt framkommer det i Länsrapporten Folkhälsoenkät Ung 2015 att även en stor grupp av de ungdomar som går i skolan mår dåligt (särskilt psykiskt) och har behov av stöd. Det är alltså av vikt att insatser sker tidigt och generellt, samtidigt som ett särskilt, selektivt, stöd behöver riktas till en stor grupp ungdomar. Utöver detta finns en mindre grupp som är i behov av omfattande insatser (figur 1). I denna grupp kan ett antal av de som inte går gymnasiet finnas och har behov av omfattande insatser inom olika områden. Region Jönköpings län har tillsammans med kommunerna i länet, uppdraget att utforma insatser som möter våra ungdomars behov på bästa sätt.

Figur 1. Preventionspyramid.